

Ислом тарихида шундай буюк шахслар борки, уларнинг фаолияти бутун бир цивилизация тақдирини ўзгартирган. Ана шундай зотлардан бири — аз-Зохир Рукниддин Бейбарс ал-Бундукдорий (1223–1277)дир. У кулликдан султонликкача кўтарилган, мўгуллар ва салибчиларга қарши ҳал қилувчи ғалабалар қозонган, Миср ва Шомни қучли давлатга айлантирган буюк ҳукмдор сифатида тарихда ўчмас из қолдирган.

Болалиги ва келиб чиқиши

Бейбарс XIII аср бошларида Кипчок даштида туғилган. Тарихчиларнинг аксарияти унинг кипчок туркий халқларидан чиққанини қайд этади.

Болалигида мўгул босқинлари вақтида асирга тушиб, қул сифатида Яқин Шарққа олиб кетилган. Кейинчалик Мисрда мамлуқлар сафига қабул қилиниб, ҳарбий таълим олди.

Мамлуқлар ҳарбий интизом, жасорат ва маҳорати билан машҳур эдилар. Бейбарс қисқа вақт ичида энг иқтидорли қўмондонлардан бирига айланди.

Мансура жанги

1249–1250 йилларда Франция қироли Людовик IX бошчилигидаги еттинчи салиб юриши Мисрга қарши бошланди.

Мансура шаҳри яқинидаги жангларда Бейбарс ўзининг ҳарбий истеъдодини намоён қилди.

Унинг режаси асосида салибчилар шаҳарга киритилиб, кейин ҳар томондан қуршаб олинди.

Натижада француз армияси тор-мор этилди, Людовик IX эса асирга олинди.

Бу ғалаба мусулмонлар учун катта аҳамиятга эга бўлди.

Мўгуллар ҳавфи

1258 йилда Хулогухон кўшинлари Багдодни босиб олди.

Аббосийлар халифалиги тугатилди.

Багдод вайрон килинди.

Юз минглаб инсонлар халок бўлди.

Кейин мўгуллар Шом томон юриш бошлаб, Дамашкни ҳам эгалладилар.

Навбат Мисрга келган эди.

Ислом олами тарихидаги энг хавфли дамлардан бири бошланганди.

Айн Жалут жанги

1260 йилда Фаластиндаги Айн Жалут худудида мусулмонлар билан мўгуллар ўртасида хал килувчи жанг бўлиб ўтди.

Миср султони Кутуз бош кўмондон эди.

Бейбарс эса армиянинг асосий кўмондонларидан бири сифатида жанг режасини тайёрлашда муҳим ўрин тутди.

Жанг давомида мусулмонлар чекинишни намоёни килиб, мўгулларни тузукка тортишди.

Кулай пайтда асосий кўшин хужумга ўтиб, мўгул армиясини тор-мор этди.

Бу мўгуллар тарихидаги илк катта мағлубиятлардан бири бўлди.

Айн Жалут ғалабаси нафакат Мисрни, балки бутун Яқин Шарқни мўгуллар ҳукмронлигидан саклаб қолди.

Султонлик даври

Кутуз вафотидан кейин Бейбарс Миср султонига айланди.

У давлатни ҳарбий, сиёсий ва иқтисодий жиҳатдан мустаҳкамлади.

У:

армияни қайта ташкил қилди;
чегараларда қалъалар қурдирди;
почта тизимини ривожлантирди;
савдо йўлларини муҳофаза қилди;
давлат бошқарувини такомиллаштирди.

Салибчиларга карши кураш

Бейбарс даврида салибчиларнинг кўплаб калъалари бирин-кетин забт этилди.

У:

Кайсария,
Арсуф,
Сафад,
Яффа,
Антиохия

каби мухим марказларни кўлга киритди.

1268 йилда Антиохиянинг фатх килиниши салибчилар учун жуда катта зарба бўлди.

Бу шаҳар қарийб икки аср давомида уларнинг энг мухим таянч нукталаридан бири хисобланган.

Аббосий халифалигининг қайта тикланиши

Бағдод кулаганидан кейин мусулмонлар халифасиз колган эдилар.

Бейбарс Аббосийлар авлодидан бўлган бир шахсни Кохирага таклиф килди.

У ерда янги Аббосий халифалиги рамзий тарзда қайта тикланди.

Бу мусулмон дунёси учун катта маънавий аҳамиятга эга бўлди.

Илм ва маданият

Бейбарс фақат саркарда эмас, илм аҳли хомийси ҳам эди.

У:

масжидлар,
мадрасалар,
кўприklar,
карвонсаройлар

қурдирди.

Олимлар, муҳаддислар ва фукаҳоларни қўллаб-қувватлади.

Шахсий фазилатлари

Тарихчилар Бейбарсни:

жасур,
катъиятли,
интизомли,
узокни кўра оладиган,
харбий истеъдод сохиби

сифатида таърифлайдилар.

У жанг майдонида шахсан катнашар, аскарлари билан бирга кийинчиликларни бошидан кечирар эди.

Вафоти

1277 йилда Султон Бейбарс вафот этди.

Унинг жасади Дамашк шахрига дафн килинди.

Бугун ҳам унинг макбараси тарихий зиёратгохлардан бири ҳисобланади.

Тарихдаги ўрни

Кўплаб тарихчилар Султон Бейбарсни ўрта асрларнинг энг буюк мусулмон саркардаларидан бири сифатида баҳолайдилар.

Унинг хизматлари:

Мисрни саклаб колди;
Шомни озод килди;
мўғулларнинг гарбга юришини тўхтатди;
салибчилар давлатларини жиддий заифлаштирди;
Ислом дунёсида сиёсий баркарорликни тиклашга ҳисса қўшди.

Хулоса

Султон Бейбарс ҳаёти шундан далолат берадики, инсоннинг келиб чиқиши эмас, балки иродаси, меҳнати ва жасорати унинг буюклигини белгилайди. Кипчок даштидан кул сифатида олиб кетилган йигит кейинчалик Ислом оламининг энг кудратли султонларидан бирига айланди. Унинг Айн Жалутдаги ғалабаси ва салибчиларга қарши юришлари нафакат ўз даври, балки кейинги асрлар тарихи учун ҳам хал қилувчи ахамият касб этди. Шу боис Султон Бейбарс номи Ислом цивилизациясининг буюк саркардалари ва давлат арбоблари каторида ҳурмат билан тилга олинади.

Абу Муслим профессор